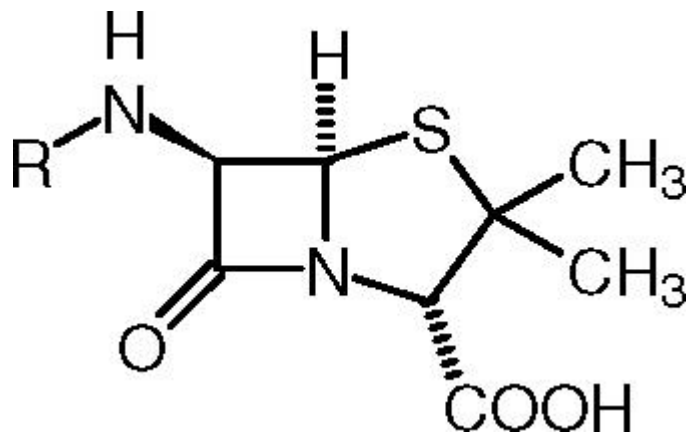

Beta-laktamová antibiotika pohled infektologa

Jiří Beneš

Klinika infekčních nemocí 3. LF UK

Nemocnice Na Bulovce, Praha

e-mail: benes.infekce@seznam.cz

Ostrava, 21. 1. 2015

Rozdělení antibiotik

- A) ATB inhibující syntézu buněčné stěny
(peptidoglykanu)
- B) ATB inhibující metabolismus DNA
- C) ATB inhibující proteosyntézu
- D) ATB inhibující různé metabolické dráhy
- E) ATB poškozující buněčnou membránu

Rozdělení antibiotik

A) ATB inhibující syntézu buněčné stěny
(peptidoglykanu)

beta-laktamy

peniciliny

cefalosporiny

monobaktamy

karbapenemy

glykopeptidy

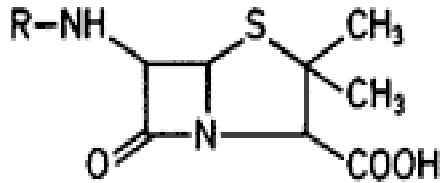
B) ATB inhibující metabolismus DNA

C) ATB inhibující proteosyntézu

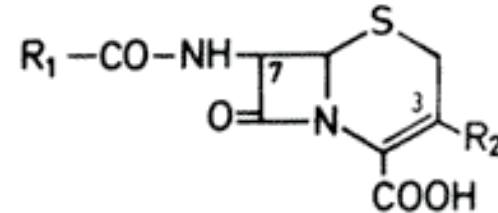
D) ATB inhibující různé metabolické dráhy

E) ATB poškozující buněčnou membránu

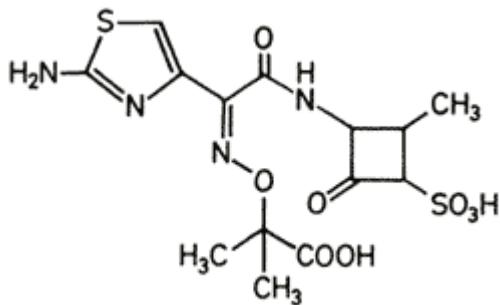
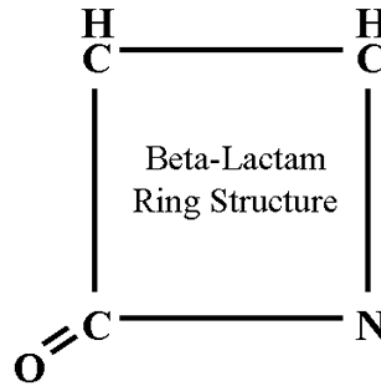
Beta-laktamy

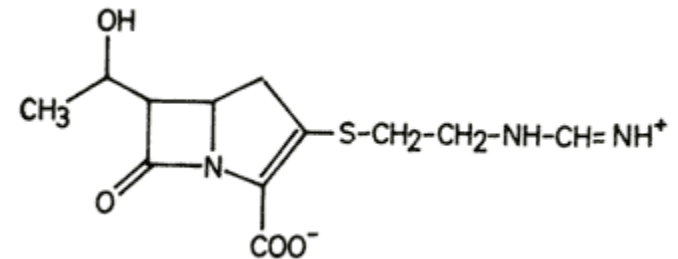
peniciliny

cefalosporiny

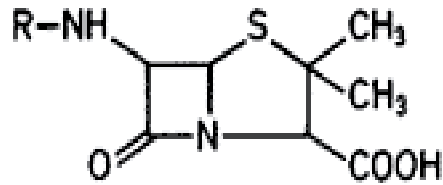

aztreonam

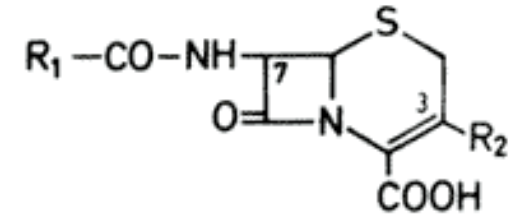

imipenem

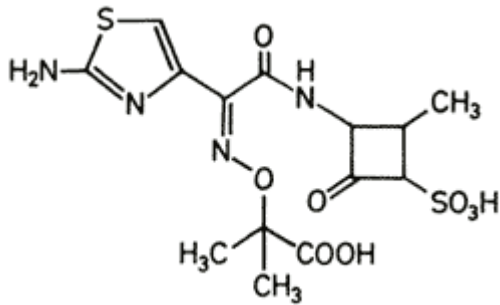
Beta-laktamy

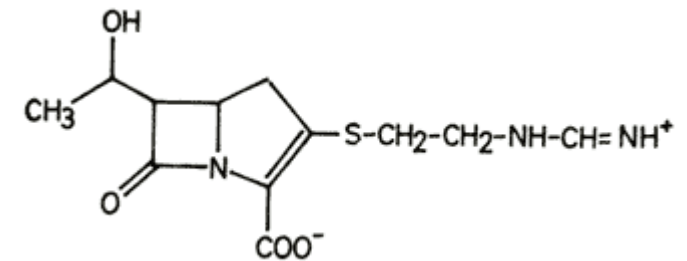
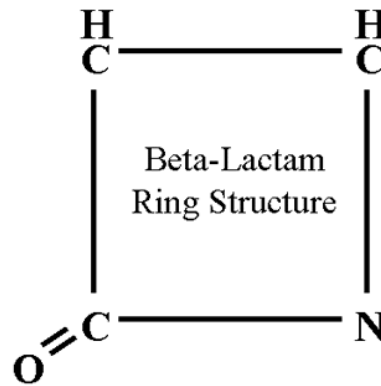
peniciliny

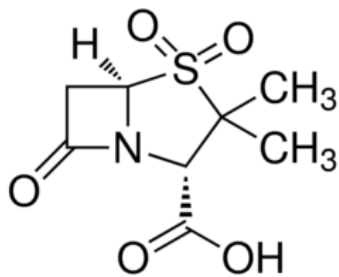
cefalosporiny

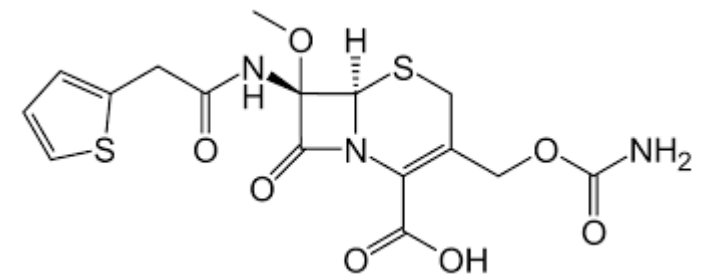
aztreonam

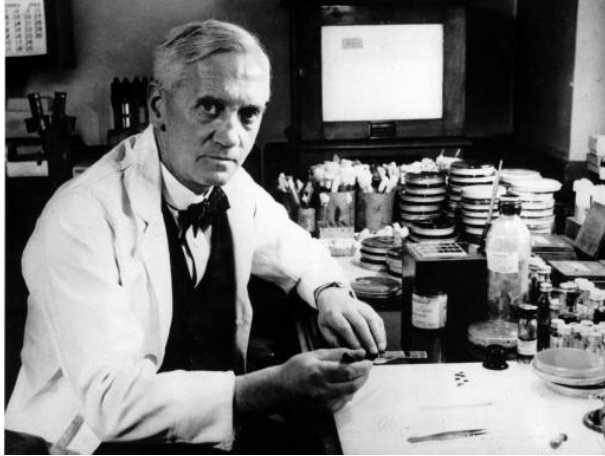
imipenem

sulbaktam

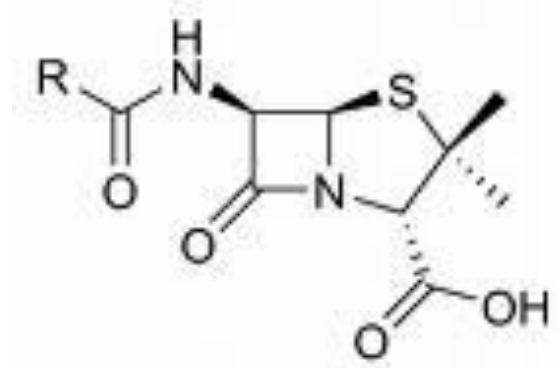

cefamyciny: cefoxitin

Penicilin

razantní účinek
baktericidní
netoxické ATB

terapeutická šíře: léčba angíny
erysipel
endokarditida

1,5 mil.j./den
6-12 mil.j.
12-30 mil.j.

G+ koky: streptokoky, pneumokoky, enterokoky

G+ tyčinky: *B. anthracis*, *C. diphtheriae*, *L. monocytogenes*

G- koky: neisserie

ostatní: anaerobi, spirochety

Penicilinová antibiotika

Penicilin G

razantní a netoxický, ale ..

- úzké spektrum
- poločas 30 min
- rozklad v žaludku

prodloužený účinek:

- prokainPNC
- benzatinPNC

orální formy:

- penicilin V
- penamecilin

protistafylokokové peniciliny

meticilin, nafcilin, oxacilin

peniciliny s rozšíř. spektrem

(*E. coli*, hemofily, ..., enterokoky)
ampicilin, amoxicilin

protipseudomonádové peniciliny

CARB, TIC, AZL, MEZ
piperacilin

Beta-laktamová antibiotika: výhody

Působení na PBPs (inhibice transpeptidázové aktivity)

- **inhibice tvorby buněčné stěny**
  - baktericidní, rychlý účinek
  - účinek na množící se buňky
  - vhodné pro léčbu sepse
- **netoxičnost, minimum lékových interakcí**
  - všem druhům pacientů
  - velké terapeutické rozpětí

Stará ATB → levná

- **řada přípravků na výběr**
  - podle spektra účinku
  - podle farmakokinetiky

Beta-laktamová antibiotika: limity

- účinek proti peptidoglykanu (x mykoplasmata, BK)
- krátký poločas, absence PAE
- polární molekula špatně proniká přes biolog. bariéry
  - špatné vstřebávání z GIT
  - omezený průnik do ložiska
  - minimální průnik do buněk
- bakterie se mohou adaptovat
  - beta-laktamázy (různé typy, oblíbené pro nenáročnost a snadný přenos)
  - změna PBP (u MRSA)
  - blokáda vstupu ATB (G- bakterie)
- alergizační potenciál (PNCs)

ATB podle způsobu použití

cidní
bb. stěna

DNA

statická
proteosyntéza

AMG, VAN
PEN, CEF
COL, DAP

FQ
RIF

KLI, MAC, AZI
CMF, DOX, LNZ
COT

jen ECT

vhodné pro
léčbu sepse

distribuce

ECT+ICT

vhodné pro léčbu
hůře dostupných infekcí

Peniciliny vs. cefalosporiny

PENs > CEFs

S. aureus, enterokoky, listerie
efekt inokula (typicky u IE)
→ PENs výhodnější u Gram+
a u smíšených infekcí (anaer.)

CEFs > PENs

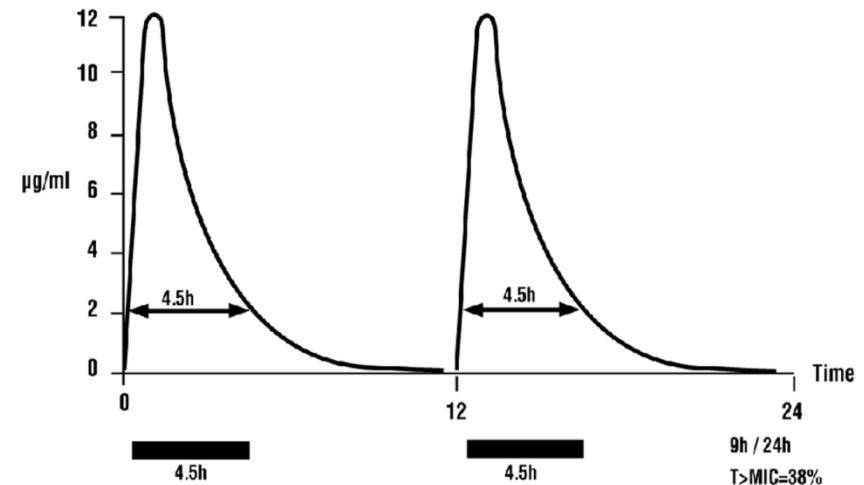
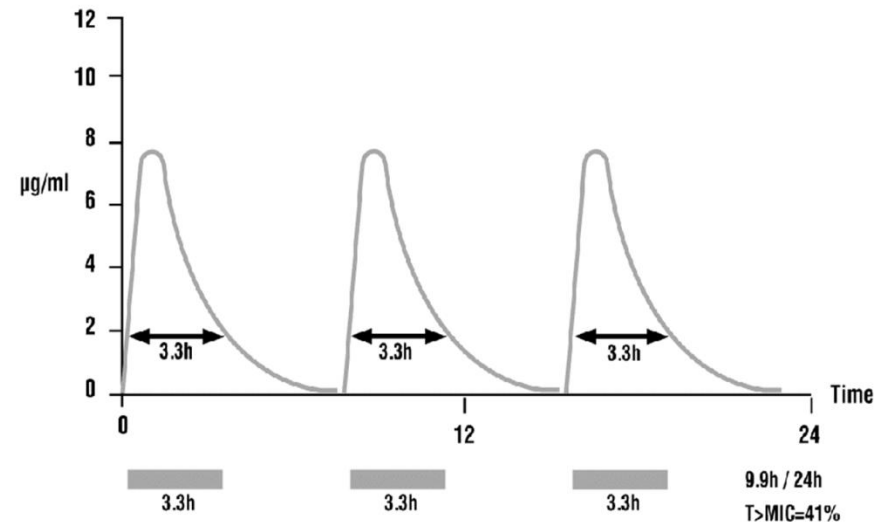
CEFs odolnější k β -laktamázám
(rezistence obtížněji, ale je pak horší)
některé CEFs mají výhodnější Pk

- cefadroxil, cefalexin: absorpce 100 %
- ceftriaxon: $t_{1/2}$ 7-8 hod
- cefoperazon: vyluč. žlučí 70 %
- CTX, CTR, CTZ: průnik do CSF

CEF I.	$\leq$ PNC + OXA
CEF II.	$\approx$ AMP, AMO $\pm$ INH
CEF IIIa (CTX, CTR)	$\approx$?
CEF IIIb (CTZ)	$\approx$ PIP $\pm$ INH

Poznámky k dávkování

- účinek $\approx t > \text{MIC}$, bez PAE
- 40 % intervalu stačí u imunokompetentních, u sepse má být $\geq 90\%$
- SPC je nepolehlivé u sepsí - rozvrácená imunita - jiná farmakokinetika
- Účinná koncentrace v krvi nezaručuje existenci účinné koncentrace v ložisku

(Drusano & Craig 1997)

Poznámky k dávkování II.

- je nutné dodržovat intervaly mezi dávkami
- preferujeme časté nebo kontinuální dávkování
OXA 12 g: $6 \times 2\text{g} > 4 \times 3\text{g} > 3 \times 4\text{g}$
- kontinuální podávání:
Začít nasycovací dávkou!
např. MER 2g a pak infuze 2g/8hod
vhodné i k zábraně indukované rezistence
Nutný dávkovač – JIP
Znát stabilitu ATB v roztoku ($\approx T$, ředění)
Pozor na lékové interakce (např. β -laktamy + AMG)

Poznámky k dávkování III.

Správné intervaly lze zčásti odvodit podle $t_{1/2}$:

. 30 min	á 3-4 hod	6-8x d.	PNC, OXA, CLT
. 1 hod	á 6 hod	4x d.	AMP,CTX,IMI,MER
. 1-2 hod	á 6-8 hod	3-4xd.	cefuroxim, CTZ
. 2 hod	á 8 hod	3x d.	cefoperazon
. 4 hod	á 12 hod	2x d.	ertapenem
. 8 hod	á 24 hod	1x d.	ceftriaxon

- Záleží na výšce peaku (z jaké hodnoty c_{max} klesá).
- U sepsí hyperkinetická cirkulace a také ↓albumin.

Nežádoucí účinky beta-laktamů

- **alergie** (zvl. PENs: samotná ATB, metabolity, přímíseniny)
  - I. typu: IgE protilátky → anafylakt. šok, urtika
  - II. typu: IgG, IgM (haptén) → AIHA, cytopenie
  - III. typu: CIK → léková horečka
  - IV. typu: T-lymfo → kontaktní dermatitida
- **pseudoalergie**
  - exantém u mononukleózy ev. lymfatické leukémie
  - Hoigného syndrom (embolicko-toxická reakce)
  - exantémové onemocnění (6. nemoc)

Zkřížené alergie vzácně (nejspíš PENs a CEF I. gen)

Desenzibilizace: v USA po pozit. kožním testu
test v EU není; možná sám senzibilizuje - ?
aplikace ATB á 15 min: 0.01 mg → 0,02 → 0,04..

Nežádoucí účinky beta-laktamů II.

- **vzácnější NÚ** (kromě nauzea, cefalea, ...)
  - nefrotoxita (první CEFs)
  - neurotoxita (vysoké dávky)
  - trombocytopenie, purpura, DIC
  - falešně pozit. Coombsův test, glykosurie
- **důsledky nadměrné účinnosti**
  - dysmikrobie, postATB kolitida
  - selhání orální antikoncepce
  - flebitidy a záněty v místě aplikace
- **lékové interakce**
  - antagonismus s TETs, SULF, CLMF, MAC
  - zvýšení hladiny warfarinu a metotrexátu

Nejčastější chyby

(kromě „nízké dávky“, „příliš dlouhé intervaly“, „nedostatečná doba léčby“ atd.)

- Lékaři nerozlišují situace, kdy ATB pomáhá imunitě zdolat infekci, od stavů, kdy s imunitou nelze počítat.
- Antibiotika, která se používají na léčbu sepse, nejsou vždy vhodná pro zvládnutí ložiska infekce.
  - sepsе způsobená *S. aureus*: OXA, VAN
  - bronchopneumonie *S. aureus*: LNZ, KLI
- Chceme-li použít β -laktamové ATB k zahubení mikrobů v ložisku, potřebujeme vyšší dávkování než pro léčbu sepse.

Nejčastější chyby II.

- Při kontinuálním podávání ATB je potřeba podat na úvod nasycovací dávku.
- U Gram+ infekcí, kde se v patogenezi významně uplatňují bakteriální exotoxiny (plynatá sněť, STŠ, nekrotizující stafylokoková pneumonie, streptokoková myonekróza), je potřeba podat kromě baktericidního β -laktamového ATB ještě i ATB inhibující proteosyntézu (KLI, LNZ).
- Při iniciální léčba komunitních infekcí není (zatím) potřeba používat karbapenemy.
- Kombinace β -laktamového ATB s inhibitorem β -laktamázy je zbytečná proti bakteriím, které β -laktamázu netvoří (streptokoky, pneumokoky, enterokoky).

Použití beta-laktamů

Akutní infekce >> chronické infekce

Těžké infekce, sepse >> lehké a povrchové infekce

Nevhodné pro intracelulární infekce a pro lokální léčbu
(senzibilizace, alergie)

Stále zůstávají
nejdůležitějšími
antibiotiky

Relativně pomalý
nástup rezistence

Použitá literatura

Finch RG, Greenwood D, Norrby SR, Whitley RJ: Antibiotic and Chemotherapy. 8th ed. Edinburgh: Churchill Livingstone, 2003.

Gallagher JC, MacDougall C: Antibiotic simplified. 3rd ed. Burlington: James and Bartlett Learning, 2014.

Lochmann Otto: Nežádoucí účinky antibiotik. Praha: Avicenum, 1990.

Mandell GL, Bennett JE, Dolin R: Principles and Practice of Infectious Diseases. 7th ed. Philadelphia: Churchill Livingstone, 2010.

Modr Zdeněk: Antibiotika a chemoterapeutika. Praha: Lek Pharma, 1995.

Příborský Jan: Peniciliny. Praha: Maxdorf Jessenius, 2004.

Příborský Jan: Cefalosporiny. Praha: Maxdorf Jessenius, 1999.

děkuji za pozornost